

INDIVIDUALIZACE A JEJÍ NÁSTROJE V PREPRIMÁRNÍ EDUKACI

PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní zařízení v současnosti – po 1989 dochází v předškolní výchově k radikálním změnám - upouští se od direktivního stylu výchovné práce a místo něho se prosazuje osobnostní pojetí předškolní výchovy:

- respektuje individuální potřeby dětí,
- podporuje svobodný, individualizovaný rozvoj osobnosti dítěte.
-

Předškolní vzdělávání

- prvotní etapou ve vzdělávání dětí
- zprostředkovává elementární základy klíčových kompetencí
- vytváří tak základ jak pro plnění požadavků povinného vzdělávání, tak pro učení v procesu celého dalšího života. PV je považováno za součást celoživotního učení.
- zaměřuje se na rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podporuje jeho zdravý emocionální, rozumový a tělesný vývoj a osvojení základních životních hodnot a mezilidských vztahů.
- má institucionální charakter, má za úkol doplňovat rodinnou výchovu, smysluplně obohacovat denní program dítěte a poskytovat mu odbornou péči.
- ve spolupráci s rodinou zajišťuje dítěti prostředí, kde se bude cítit bezpečně, bude se rozvíjet v souladu se svými možnostmi a schopnostmi, bude dostatečně motivováno, podněcováno a vedeno k aktivnímu harmonickému rozvoji a učení.
- podporovat osobní spokojenost a pohodu dítěte
- napomáhat mu v chápání okolního světa
- učit se žít ve společnosti s ostatními
- respektovat normy a hodnoty společnosti

V rámci předškolního vzdělávání je také poskytována speciálně pedagogická péče dětem se speciálně vzdělávacími potřebami.

Cílem PV- optimální rozvoj dítěte v oblasti motorické, emocionální, kognitivní, etické a sociální (podporuje jeho zdravý emocionální, rozumový a tělesný vývoj a osvojení základních životních hodnot a mezilidských vztahů).

Podstata výchovného působení by měla spočívat v tom, že:

- uspokojuje potřeby dětí
- akceptuje jejich možnosti
- přizpůsobuje se dětské přirozenosti
- vytváří prostor pro aktivní rozvoj osobnosti dítěte
- podněcuje jeho zvědavost, tvořivost, osobní růst.

Dnes pojem „předškolní vzdělávání“ zahrnuje aspekty výchovné a vzdělávací – zajištění zdravého rozvoje a prospívání každého dítěte, jeho učení, socializace i společenské kultivace

Vychází z osobnostně orientovaného pojetí výchovy, pojetí interakce dítěte a pedagoga,

- klade důraz na jedinečnost dítěte (osobnost dítěte),
- usiluje o maximální rozvoj dětí se zřetelem k jejich věkovým a individuálním zvláštnostem.

POJETÍ VÝCHOVY

SOCIOCENTRICKÉ – kritizované, zdůrazňuje roli pedagoga a instituce, kdy výchova a vzdělávání jsou určeny předepsaným systémem vědomostí, dovedností, návyků a na individuální rozvoj se neklade zřetel. Pedagog plní cíleně jednotný program, jehož realizace vyžaduje pevný denní režim a určité vnější uspořádání vedoucí k časovému i prostorovému omezování přirozených dětských aktivit a k povinné účasti na společně organizované činnosti – je sice důkladně promyšlené a užitečné, ale vytýkáme mu určitou necitlivost k dítěti. (po roce 1948 a 70. a 80. léta 20. století)

PEDOCENTRICKÉ – vedle sociocentrického pojetí pak ještě existuje pojetí pedocentrické, vychází z pojetí přirozené výchovy J.J. Rousseaua. Zdůrazňuje vnitřní podmínky vývoje jedince, které považuje za předem určené a naprogramované. Pedocentrismus je orientovaný na svobodu, volnost, přirozenost, spontánnost v koncipování výchovného obsahu i metod. Důležité: dát dítěti volnost – umožní maximální rozvoj jeho vnitřních schopností. Za pedocentrické jsou považovány koncepce: M. Montessori, E. Key, R. Steiner, aj.

V centru zájmu je dítě, zřetel k věkovým zvláštnostem.

OSOBNOSTNĚ ORIENTOVANÉ

pojetí interakce pedagoga a dítěte, zřetel k věkovým zvláštnostem + individualizovaná výchova, z tohoto pojetí vychází současné kurikulum

Vhodná jsou druhá dvě pojetí – vychází z respektu individuality každého člověka a kladou důraz na schopnost sebeutváření dítěte na základě interakce s pedagogem.

INDIVIDUALIZACE

a individuální přístup ke každému dítěti hraje významnou roli v procesu výchovy a vzdělávání – stává se významným prostředkem výchovy a vzdělávání

Individualizace = základní princip vzdělávání i sociální politiky – snahou: Zapojit každého člověka bez rozdílu úspěšně do dění společnosti.

Cílem výchovy: rozvoj individuality jedince, tzn. rozvoj jeho jedinečnosti, svébytnosti, originality, neopakovatelnosti.

„Cílem není, aby byly všechny děti stejné a stejně se chovaly, ale aby při veškeré rozmanitosti svých předpokladů a povah byly v životě úspěšné a šťastné.“

(Oprailová, Gebhartová, 1998)

DÍTĚ JAKO OSOBNOST

Současná osobnostně orientovaná výchova klade důraz na osobnost dítěte.

Dítě v předškolním věku by mělo mít příležitost smysluplně, bohatě a šťastně prožívat své dětství.

Na dítě se nahlíží jako na svébytnou osobnost s vlastní identitou a vlastními právy, přihlíží se k jeho věkovým i individuálním zvláštnostem, možnostem rozvoje, potřebám a zájmům.

Děti jsou od narození svébytnými osobnostmi s výraznou individuální charakteristikou – to znamená, že máme-li s různými dětmi dosáhnout stejného výchovně vzdělávacího cíle, musíme s každým jednat trochu jinak.

Kdybychom postupovali bez rozlišení, ke všem dětem přistupovali stejně, volili stejné výchovné prostředky, vyhovovalo by to jenom některým, zatímco jiným bychom mohli dokonce uškodit.

Zřetel k věkovým zvláštnostem doplnila individualizovaná výchova jedinečné a neopakovatelné osobnosti.

osobnost, tj. jedinečná bytost – vrozenou schopnost růstu, sebezrovoje a naplňování vlastních potencialit

Osobnost, a tím její jedinečnost - utvářena: věkovými a individuálními zvláštnostmi

Vývoj a rozvoj osobnosti neprobíhá u všech stejně rychle.

Osobnost člověka se vyvíjí od narození a má určitou strukturu:

Rysy (povahové vlastnosti),

schopnosti (vznikají a rozvíjejí se na základě vrozených vloh, podmiňují vykonávání určité činnosti – za všeobecnou schopnost se považuje inteligence),

temperament (vrozené vlastnosti projevující se způsobem reagování, chování a prožívání),

charakter (morální pevnost – mravní zásady projevující se v chování a jednání člověka)

Jedinečnost dítěte určuje: jeho věk, vývojové stádium, pohlaví, potřeby, temperament, schopnosti, motivace, tvořivost, zájmy, zdravotní stav, zkušenosti, životní styl, rodinné a širší sociální zázemí, aj.

Každé dítě je jiné – odlišné osobnostní charakteristiky- ovlivňují jeho chování a prožívání, učení. Každé dítě pracuje a učí se svým specifickým způsobem.

INDIVIDUALIZACE V RVP PV

PV se řídí platným kurikulárním dokumentem RVP PV, který vychází z principů kurikulární politiky (zformulovaných v Bílé knize). RVP PV vymezuje přesně požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. RVP PV tvoří východisko pro vytváření a realizaci ŠVP.

RVP PV – kurikulární dokument, který vychází z pojetí osobnostně orientované výchovy. Staví do středu zájmu především dítě a jeho potřeby.

byl formulován tak, aby

„...- umožňoval rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách s programem upraveným podle speciálních potřeb dětí a v přípravných třídách základních škol.“ (RVP PV, 2004,s.4)

„Důležitým úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání tím, že za všech okolností budou maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí a umožňováno tak každému dítěti dospět v době, kdy opouští mateřskou školu, k optimální úrovni osobního rozvoje a učení, resp. k takové úrovni, která je pro dítě dosažitelná.“

Znamená to, že v etapě předškolního vzdělávání jsou osobnostní rozdíly mezi dětmi, a stejně tak i rozdíly v jejich individuálních výkonech, pokládány za přirozené a samozřejmé a že předškolní vzdělávání o jejich vyrovnávání neusiluje; úkolem předškolního vzdělávání není vyrovnat výkony dětí, ale vyrovnat jejich vzdělávací šance.“ (RVP PV, 2004, s.5)

„Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým, fyziologickým, kognitivním, sociálním a emotivním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována.“ (RVP PV, 2004, s. 6)

INDIVIDUALIZACE V MŠ

Individuální přístup se uplatňuje:

především ve vzdělávací nabídce, volbou vhodných činností s přihlédnutím na potřeby a schopnosti jednotlivých dětí, ale také

přizpůsobením se prostředí, potřebám a požadavkům jednotlivých dětí

RVP PV uvádí podmínky předškolního vzdělávání: věcné podmínky, životospráva, psychosociální podmínky, organizace, řízení školy, personální a pedagogické zajištění, spoluúčast rodičů – do všech těchto podmínek je třeba zavést individuální přístup

Tvorba a využívání individuálních vzdělávacích plánů pro integrované děti se speciálními vzdělávacími potřebami, pro děti s odkladem školní docházky.

PEDAGOG V PROCESU INDIVIDUALIZACE

Pedagog působí jako průvodce dítěte, které prochází fází poznávání sebe sama i okolního světa. Základní myšlenkou se stal osobnostně orientovaný model vedoucí učitelku k tomu, aby partnerským vztahem pomáhala rozvoji každého dítěte.

Každé dítě má mnoho individuálních rysů. Pokud chceme, aby jeho učení bylo co nejefektivnější, musíme jeho možnosti brát v úvahu.

Když učitelka dokáže na tyto individuální potřeby reagovat, umožní dětem zažívat při vzdělávání úspěch a dosahovat jejich osobního maxima.

Osobnostní pojetí vzdělávání předpokládá, že pedagog:

- každé dítě dobře zná
- snaží se rozumět jeho potřebám,
- sleduje, jak které dítě prospívá,
- jak se v průběhu času rozvíjí a zdokonaluje ve svých dovednostech (způsobilostech, kompetencích).

Individualizace v PV předpokládá, že pedagog každé dítě dobře zná, sleduje, jak které dítě prospívá, jak se v průběhu času rozvíjí a zdokonaluje ve svých dovednostech (způsobilostech, kompetencích) – udržuje si o dítěti přehled – mohl zajišťovat odpovídající pedagogické vedení.

Rozvoj dítěte a jeho pokroky v učení by měl systematicky sledovat – není cílem jeho práce – ale prostředkem k tomu, aby věděl, jak nejlépe k dítěti přistupovat, jaké metody používat a jaké činnosti mu nabízet.

Úkolem pedagoga: naplňovat potřeby každého dítěte, poznávat dítě, sledovat jeho vývoj i učení, a na základě pozorování a systematické diagnostiky efektivně plánovat jeho rozvoj

„Tajemství úspěchu v poznání dítěte tkví v umění získat s ním kontakt, pochopit jeho potřeby a stát se pro ně partnerem činnosti, v níž sice pedagog většinou víc nabízí, ale vzájemným vztahem jsou si rovni.“ (VÚP, 2007)

DIAGNOSTIKA

nám umožňuje přistupovat k dítěti individuálně, přizpůsobit se jeho potřebám a možnostem – lépe dítěti porozumíme a snadněji se mu přiblížíme.

Přípravná fáze - určit způsob a metody diagnostikování. Další fáze je realizační – pedagog získává údaje, následuje etapa zpracování, vyhodnocení a interpretace získaných dat, ve finální etapě se zaměříme na soubor opatření, přizpůsobení vzdělávacích nabídek – diagnostické aktivity nám pomáhají, aby bylo vzdělávání dítěte smysluplné a efektivní

Diagnostikovat je potřeba i další účastníky (pedagogy, rodinu). Následnou evaluací je pak učitelka schopna zjistit, zda její postupy a metody jsou správné a napomáhají plnění dílčích vzdělávacích cílů.

Diagnostiku v předškolním vzdělávání lze provádět několika způsoby.

Metody: nejúčinnější je pozorování, pak také rozhovor, anamnéza a vstupní dotazníky pro rodiče – ze získaných poznatků tvoříme pedagogickou dokumentaci, jejíž součástí bývá i portfolio dítěte.

POZOROVÁNÍ

nejčastější metoda - pozorování dítěte a jeho projevů
pozorování spontánní (nahodilé) nebo záměrné (řízené)

při činnostech související s organizací denního programu – příchod a odchod, stolování, hygiena, spánek a odpočinkové činnosti, pobyt venku, pohybové a herní aktivity řízené nebo spontánní, didaktické hry

při zvláštních příležitostech (divadlo, výlet, narození sourozence,..) a mimořádných situacích (banální příhoda – např. vylitý čaj; spor o hračku,..)

Zachycování pozorovaných projevů:

písemný záznam (slovní popis), záznamové archy, obrazové či zvukové záznamové techniky (fotka, filmový záznam), nahrávky běžných situací, zvukové nahrávky
uchovávání dětských výtvarů (součást portfolio) – kresby, pracovní listy

SYSTEMATICKÉ SLEDOVÁNÍ A HODNOCENÍ ROZVOJE A UČENÍ PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE A REFLEXE ZÍSKANÝCH POZNATKŮ DO JEHO VZDĚLÁVÁNÍ podle metodiky VÚP, 2007

Metodika VÚP (2007) popisuje jeden konkrétní způsob (postup, metodu), jak je možno v praxi mateřské školy **sledovat a hodnotit vývojové i vzdělávací pokroky dítěte komplexně a systematicky** a jak takto získaných poznatků využívat při volbě vhodných vzdělávacích strategií.

Východiskem pro sledování a hodnocení výsledků - očekávané výstupy(uvádí RVP PV) - tyto výstupy představují **kritéria**, s jejichž pomocí budeme posuzovat vzdělávání dítěte, jeho rozvoj i pokroky v učení.

„Očekávaných výstupů je v RVP PV formulováno několik desítek. K našemu účelu byly vybrány takové, které významně přispívají k vytvoření základů klíčových kompetencí.

Konkrétně budeme sledovat především:

- *jak dítě koordinuje pohyby a polohy těla, jak dokáže pohyby napodobovat*
- *jak umí zacházet s běžnými předměty, jak zvládá sebeobsluhu*
- *jakou má slovní zásobu, jak vyslovuje, zda mluví gramaticky správně, jak se dovede vyjadřovat a komunikovat*
- *jak se dokáže soustředit a zda je schopno postupovat podle instrukcí*
- *zda si dokáže cíleně zapamatovat a učit se něčemu*
- *jak zvládá základní předčíselné i číselné představy, časoprostorové a matematické pojmy*
- *jak řeší jednoduché problémy, úkoly a situace*
- *jak rozvinutá je jeho fantazie a představivost*
- *zda je všímavý k okolí, citlivý a ohleduplný*
- *do jaké míry je samostatný a sebevědomý*
- *zda a jak dokáže odlišovat hru od soustředěné práce*
- *jak se umí ovládat a přizpůsobovat*
- *jak je společenský, jak umí komunikovat a spolupracovat*
- *co všechno ví o světě, o zdraví a bezpečí, o životním prostředí a jak se chová“ (VÚP, 2007)*

Vyhodnocování

Při vyhodnocování vycházíme z předpokladu, že dítě je individuální osobnost rozvíjející se v rozsahu svých možností a učící se svým tempem - rozvoj dítěte může být velice nerovnoměrný - dítě nemusí být ve všech vzdělávacích oblastech stejně úspěšné.

„Proto budeme hodnotit individuální vzdělávací pokroky každého dítěte a zásadně nebudeme porovnávat děti s jakýmkoli vývojovými či výkonovými normami nebo porovnávat děti navzájem.“ (VÚP, 2007)

PROSTŘEDKY (NÁSTROJE)

Ke sledování a hodnocení potřebujeme prostředky, resp. **nástroje**. Metodika VÚP nabízí takové, které jsou vytvořeny s pomocí cílových dovedností dítěte, tzn. **očekávaných výstupů z RVP PV** využitých jako kritéria, podle kterých můžeme to, co zjišťujeme, také vyhodnocovat.

Protože posuzujeme nejen dosaženou úroveň, ale především sledujeme rozvoj, posun či pokrok - metodika stanovila **ukazatele**, které nám toto umožní.

Ukazateli se stali vybrané cílové dovednosti dítěte rozpracovány do **vývojových řad**, které zachycují postupná stadia (úrovně) rozvoje a zdokonalování konkrétních dovedností.

Na základě těchto vývojových řad dovedností vzniklo několik typů záznamových archů, které umožňují snadno a přehledně zachycovat a hodnotit vzdělávací výsledky.

Základem vývojových řad jsou tedy vybrané dovednosti (způsobilosti) dítěte (v RVP PV jsou formulované jako očekávané výstupy). Vývojové řady dovedností tedy zachycují postupný vývoj a kvalitativní posun v dovednostech v průběhu tříletého vzdělávacího období. **To umožňuje sledovat posun dítěte, jeho individuální vzdělávací pokroky, aniž bychom dítě porovnávali s věkovou či výkonovou normou.**

Pro pravdivé a pokud možno objektivní posouzení dítěte a zejména pak pro vzdělávací činnost je velmi důležitá znalost osobnostních vlastností dětí = **inventáře osobnostních charakteristik** = *povahové vlastnosti dětí, kvalita nervového systému, dosavadní sociální zkušenost a další vlastnosti a dispozice, které dokreslují osobnost dítěte a které je třeba při výchově a vzdělávání dítěte respektovat.*

„Jedná se o soupis nejrozumnějších možných projevů dítěte, které můžeme při různých činnostech a v různých situacích snadno vyznat. Kromě toho, že nás upozorňují na to, čeho si máme u dítěte v určitých situacích všimnout, nám mohou pomoci nalézt charakteristické způsoby chování a prožívání dítěte, tedy to, co je pro osobnost dítěte typické.“ (VÚP, 2007)

Vývojové řady dovedností a inventář osobnostních charakteristik:

- představují základní stavební materiál pro tvorbu diagnostických archů,
- představují **klíčový pracovní materiál** pro pedagoga a jeho diagnostickou činnost - umožní mu lépe a přesněji se orientovat v problematice, osvěží mu poznatky z vývojové psychologie a při práci se záznamovými archy mu pomohou k přesnějšímu a spolehlivějšímu posouzení pozorovaného jevu.

poznámka

Inventář vývojových řad vybraných cílových dovedností a osobnostních charakteristik – PRO ZAJÍMAVOST UVÁDÍME V PŘÍLOZE

- plní funkci diagnostickou, evaluační i pedagogickou
- umožní, lépe se orientovat ve vývoji některých dovedností předškolního dítěte i v jeho přirozených potřebách.

Vývojové řady:

- usnadní individualizovaný přístup k dětem (abychom vytvářeli vývojově přiměřenou i individuálně diferencovanou vzdělávací nabídku)
- usnadní také zachovávat postupnost a návaznost ve vzdělávací nabídce
- můžeme využívat při pozorování dítěte (řeknou nám, co sledovat, na čem se zaměřit, čeho všeho si všimnout)
- při hodnocení jeho pokroků (poznáme posun, změnu).
- pomohou nám v poznání, jaké podněty dítěti vzhledem k jeho věku a rozvoji nabízet, co u dítěte individuálně podpořit, popř. soustředěněji cvičit, jaké konkrétní činnosti jsou pro dítě vhodné

Osobnostní charakteristiky:

- využijeme pro dokonalejší poznání dítěte. Upozorňují nás na jeho osobní zvláštnosti, tendence, přání a zájmy, s jejich pomocí snadněji zachytíme, co má dítě rádo a co nikoli, kde jsou silné a naopak slabé stránky jeho povahy.

- mohou nám pomoci zejména při volbě vhodného přístupu k dítěti a metod práce s ním

Vývojové řady a inventáře Vývojové řady a inventáře nám tak mohou pomoci také při tvorbě vzdělávacích programů (plánů) pro celou skupinu (třídu) dětí. Vývojové řady zřetelně ukazují, odkud kam se dítě posune, jak významný je rozdíl v dovednostech tříletého a šestiletého dítěte.

Inventáře vývojových řad můžeme využít také při tvorbě individuální i třídní pedagogické dokumentace. Na jejich základě můžeme vytvářet různé **záznamy či přehledy o rozvoji a učení dětí**.

STRUKTUROVANÝ ZÁZNAM

Záznam by měl být vhodným způsobem strukturovaný a data v něm uspořádaná tak, abychom mohli snadno získat a udržovat si dostatečný přehled o dítěti a jeho aktuálních vzdělávacích potřebách.

Dobře vedené záznamy mohou být pro pedagoga dobrou zpětnou vazbou o jeho pedagogické práci.

Měl by umožňovat sledovat vývoj dovedností a tedy **posun**, resp. **individuální vzdělávací pokroky**, neměl by být postaven na principu porovnávání projevů a výkonů dětí navzájem.

Záznamy by měly představovat **individuální rozvojové mapy** a mapovat vzdělávací cestu, kterou se dítě za pomoci a pod odborným vedením pedagoga ubírá.

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ SLEDOVÁNÍ A HODNOCENÍ, PODMÍNKY A ZÁSADY JEJICH VYUŽITÍ PODLE VÚP (2007)

Sledování a hodnocení je proces, který každý pedagog provádí ustavičně. Pozoruje dítě v různých situacích, všímá si jeho řeči, činnosti, způsobu myšlení i vlastností a postojů, které projevuje. Rozebírá výsledky dětských činností a vzájemně je porovnává. Ke svému pozorování přidává i to, co ví o jeho rodině a prostředí, kde vyrůstá, o jeho zdravotním stavu apod. Ze všech těchto dílčích úkonů postupně skládá a vyjasňuje více či méně přesný obraz každého dítěte a pochopitelně i obraz o celé třídě.

Hlavním smyslem a cílem pedagogického hodnocení tedy není jen zachycovat a popisovat rozvojový stav dítěte, popř. vyhodnocovat či registrovat jeho určité individuální rozvojové problémy či odlišnosti. Poznat dokonaleji osobnost dítěte a zhodnotit spolehlivěji jeho rozvojové i vzdělávací pokroky by nemělo smyslu, pokud by zůstalo jen u tohoto zjišťování. Důležitějším krokem je dle tohoto zjištění **určit aktuální vzdělávací potřeby dítěte** a podle těchto potřeb pak **plánovat pedagogickou práci s ním**. Znamená to, že volíme co **nejvhodnější metody a postupy, vytváříme odpovídající vzdělávací nabídku a měníme prostředí** dítěte tak, **abychom vyvolali žádoucí výchovné a vzdělávací efekty**.

Protože pedagog v mateřské škole pracuje s celou skupinou dětí, popř. s celou třídou, platí to také z hlediska celé třídy. Znamená to, že pedagog promítne to, co zjistí o jednotlivých dětech, **do přípravy svého třídního vzdělávacího programu**: plánuje pedagogickou práci s dětmi, hledá co nejvhodnější metody a postupy, vytváří odpovídající vzdělávací nabídku a mění prostředí dětí tak, abych vyvolal žádoucí výchovné a vzdělávací efekty. Nepostupuje však tak, že by svá zjištění průměroval a vytvářel jednotnou vzdělávací nabídku. **Zachycené rozdíly mezi dětmi jej vedou k tomu, aby si uvědomil širší spektra celé třídy a vytvářel různou a pestrou vzdělávací nabídku.**

ZÁSADY HODNOCENÍ A VEDENÍ ZÁZNAMŮ V MATEŘSKÉ ŠKOLE podle VÚP (2007)

Aby pedagogické hodnocení bylo skutečně smysluplné a užitečné, je třeba zachovávat ještě některé další podmínky – **výsledky sledování a hodnocení správně a citlivě interpretovat a dodržovat pravidla profesionální etiky.**

Zásady či pravidla, jimiž by se měl pedagog ve své práci s vývojovými řadami dovedností, popř. se záznamovými archy, řídit:

- účelem hodnocení a vedení záznamů v mateřské škole je sledovat a **hodnotit individuální vzdělávací pokroky**, kterých děti v důsledku vzdělávání dosahují (nezařazujeme dítě do určité kategorie, nehodnotíme jeho výkon podle určitých norem, neporovnáváme děti a jejich výkony navzájem); směrodatný je směr rozvoje, individuální postup, vzdělávací pokrok, a tedy pohyb po určitém pomyslném žebříčku, nikoli dosažení nejvyšší kategorie blížící se obecně uznávané normě
- **nejvyšší úroveň dovedností** ve vývojových řadách, podle které dítě hodnotíme, je formulována pro dítě, které ukončuje předškolní etapu svého rozvoje a vzdělávání **platí tedy pro děti nejstarší a nejvyspělejší**; tyto výstupy jsou **orientační**, což znamená, že jednotlivé děti jich nedosahují ve stejné míře (některé děti dosáhnou popisované úrovně nebo ji i překročí, jiné některých výstupů nedosáhnou), ani ve stejném věku (někdo dříve, jiný později)
- **každé dítě se rozvíjí svým tempem**, některé postupuje pravidelně a vyrovnaně, jiné ve skocích; je proto zcela přirozené, že dítě, které budeme podle těchto řad hodnotit, se může jevit v některých dovednostech výjimečně rozvinuté, zatímco v jiných může mít problémy; proto by v hodnocení dítěte měl pedagog **postupovat vždy trpělivě, uvážlivě, maximálně objektivně a odpovědně**; dříve než vysloví jakékoli svoje závěry, měl by si je dostatečně ověřit s plným vědomím, že předčasným a nepřesným hodnotícím úsudkem by mohl ovlivnit postoj ostatních k dítěti, popř. neuváženým varovným upozorněním by mohl u rodičů vyvolat buď stres a obavy z dalšího vývoje, nebo naopak rezignaci na vlastní aktivní působení a spolupráci
- pokud u dítěte pedagog zjistí tzv. dílčí selhávání, není to třeba v žádném případě považovat za problém (navíc ho většinou lze snadno napravit tím, že nabídneme dítěti vhodné podněty a činnosti, které mu v potřebném směru pomohou); diagnostikuje-li pedagog u dítěte vážnější konkrétní problém, měl by **cestu k nápravě hledat s rozvahou**, nejprve v přirozených doplňujících činnostech, kterými obohatí individuální vzdělávací nabídku, teprve druhým krokem je **soustředěná pedagogická intervence**, kterou konzultujeme s rodiči a na níž s nimi také spolupracujeme; v případě, že ani toto nepomůže, a nebo přesahuje-li problém pedagogickou odbornost, je třeba doporučit rodičům dítěte **péči dalších odborníků**
- inventáře osobnostních charakteristik dokreslují **osobnostní nastavení** každého dítěte, a proto je třeba v zájmu objektivnějšího a spolehlivějšího hodnocení s nimi pracovat (např. pokud si dítě hraje samo, může to být tím, že je založeno spíše introvertně a paralelní hra mu proto více vyhovuje; neznamena to tedy vždy, že dítě je na vývojově nižší úrovni); využití inventářů osobnostních charakteristik může pedagogovi pomoci **nalézt ke každému dítěti tu správnou cestu**, upozornit, jakým způsobem je třeba s dítětem komunikovat, jak k němu přistupovat a jaké metody a postupy volit (to např. znamená, že introvertně zaměřenému dítěti nebude nabízet jen aktivity kooperativní, ale vytváříme mu dostatečné možnosti, aby si mohlo hrát také samo)
- vývojové řady a inventáře by neměly být vnímány jen jako nástroj, jak odhalit určité rezervy či

nedostatky u dětí, a tedy především to, co dítě neumí či nezvládá; pedagog by měl s jejich pomocí hledat naopak to, **v čem je dítě úspěšné**, co je baví a co se mu daří, a na tom by měl stavět své vzdělávací úsilí směrem k dítěti

- s pomocí vývojových řad a inventářů může pedagog odhalovat a registrovat u dětí také **výjimečné projevy či výkony** a objevovat tak děti, které snesou další zátěž a větší nároky (např. děti s urychleným vývojem nebo s určitým nadáním, které mají specifické vzdělávací potřeby); může pak na základě tohoto zjištění **volit vhodné edukační strategie** a zajistit tak patřičný rozvoj těchto dětí (např. dítěti, které jeví zájem např. o výtvarné činnosti, umožní pedagog v rámci možností tyto aktivity přiměřeně uplatňovat a rozvíjet, popř. s rodiči projedná možnost podporovat tento mimořádný zájem dítěte i mimo mateřskou školu)
- hodnocení jednotlivých dětí pomáhá pedagogovi k tomu, aby si utvořil **přesnější a spolehlivější obraz o celé třídě dětí**; v žádném případě však nejde o to, aby pedagog srovnával děti a jejich výkony, ale o to, **aby zachyceným rozdílem přizpůsobil vzdělávací nabídku**, uvědomí-li si pedagog, jak pestrá je skladba dětí, které vzdělává, snadno pochopí, že nelze vytvářet jednotnou vzdělávací nabídku danou jakýmsi třídním průměrem, a tedy pro všechny děti stejně náročnou (protože tyto aktivity by byly pro některé děti příliš zatěžující, pro jiné naopak málo náročné); to platí nejen ve třídách věkově heterogenních, ale i ve třídách, v nichž jsou zařazeny děti přibližně stejného věku
- v rámci celé třídy si také pedagog může **lépe povšimnout dětí, u kterých nedochází k dostatečnému rozvoji** a provést tak vhodná opatření (poskytnutá intervence není v tomto případě na úkor individualizace, ale naopak)
- **pedagogové**, kteří pracují se stejnou třídou dětí, by měly při evaluačních a diagnostických činnostech **velmi úzce spolupracovat**, získané informace si vzájemně předávat, společně konzultovat, diskutovat a dojednávat návrhy na další postup či pedagogická opatření; stejně tak by měli spolupracovat při tvorbě vzdělávací nabídky, při plánování konkrétních aktivit i při volbě vzdělávacích strategií i při vedení pedagogické dokumentace o rozvoji a vzdělávání dětí
- protože písemné záznamy o rozvoji dítěte (záznamové archy, zápisové listy, individuální mapy), obsahují celou řadu citlivých osobních údajů, bezpodmínečně je nutno ctít a dodržovat **pravidla profesionální etiky**; pedagog si musí být vědom toho, že hodnocení je záležitost velice citlivá a že pracuje s celou řadou **informací důvěrné povahy**, které se týkají pouze jeho, dítěte a rodičů, za všech okolností je třeba zachovávat patřičnou mlčenlivost, respektovat soukromí dítěte a rodičů, jednat taktně a citlivě; všichni pedagogové (ředitelka školy i učitelky) musí zajistit, aby jakékoli osobní poznámky o dítěti byly přístupné pouze pedagogům školy; je nezbytné vytvořit a přijmout taková opatření, která **zajistí ochranu údajů proti zneužití**; ani v případě kontaktů či spolupráce pedagoga s pracovníky pedagogicko psychologické poradny, s lékařem či dalšími odborníky, ani v rámci spolupráce se základní školou, kam dítě přechází, nelze záznamy předávat; pedagog může v zájmu dítěte využít v nich uváděných skutečností (např. pokud na základě souhlasu či přání rodičů komunikuje s odborným pracovištěm, může dle záznamů podat či napsat zprávu), ale **záznamy nesmí být předávány mimo mateřskou školu**
- **v rámci školy písemné záznamy být předávány naopak mohou a je třeba to považovat za výhodné** (záleží však na dohodě konkrétní mateřské školy, resp. jejich pedagogů); důvodem je to, že z hlediska prospěchu dítěte a jeho optimálního pedagogického vedení se jeví jako nejúčelnější, **aby po celou dobu docházky dítěte do mateřské školy jej vedla jedna dvojice učitelek**, neboť dítě dokonaleji poznají a v delším časovém intervalu lze lépe zachytit a sledovat, popř. také podpořit, rozvojové a vzdělávací pokroky dítěte (problém, zda

- dokumentaci předávat či nikoli, odpadá)
- vedení záznamů z pedagogického hodnocení má také **významnou prognostickou hodnotu**, neboť záznamy mohou být, zejména jedná-li se o sledování a hodnocení dlouhodobé, jedinečným prostředkem k relativně spolehlivému stanovení prognózy dalšího rozvoje a vzdělávání dítěte; v nich zachycenými údaji pak pedagog může argumentovat a směle o ně opřít svá odborná pedagogická rozhodnutí či doporučení.
 - všechny uvedené zásady platí nejen pro práci s tištěnými záznamovými archy, ale stejnou měrou také **pro elektronickou verzi pedagogické dokumentace** nabídnutou v příloze; přesto, že tato forma nabízí možnost vytvořit si snadno přehled o celé třídě dětí, opět platí, že srovnávat děti a jejich výkony, popř. nechávat nahlížet kohokoli do vzniklé třídní databáze, lze interpretovat jako porušení pedagogických zásad i profesionální etiky (lze samozřejmě ukázat rodičům, jak se v mateřské škole pracuje, ale pouze s údaji o jejich dítěti).

ZDROJE:

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

SUCHÁNKOVÁ, E. Hra a její využití v předškolním vzdělávání. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. Zima v mateřské škole. Kurikulum předškolní výchovy 4. díl. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-268-8

Metodika pro podporu individualizace vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007.
Dostupný z: vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/VUP_Metodika_PV-2007-07-18.pdf

FRYŽELKOVÁ, K. Podpora procesu individualizace v mateřských školách. Bakalářská práce. Brno: 2012. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/351082/pedf_b/bakalarska_prace.txt